Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Odsjek za sociologiju

Diplomski rad

Hrvatska kao tranzitna zemlja međunarodnih nezakonitih migracija

student: Andrija Cukon
mentor: dr.sc. Milan Mesić
ak. god.: 2012./2013.

Zagrebu, rujan 2013. godine

Sadržaj:

1. Uvod.....2
2. Određenje pojma međunarodnih nezakonitih migracija.....4
3. Čimbenici koji potiču nezakonite migracije.....7
4. Nezakonite migracije u Europskoj uniji.....9
5. Migracijska kretanja u Hrvatskoj.....14
6. Nezakonite migracije u Hrvatskoj.....17
7. Zaključak.....22
8. Literatura.....23
9. Sažetak.....25
10. Ključne riječi.....25

1. Uvod

Cilj ovog rada je prikaz nezakonitih migracija u Hrvatskoj i njihovih glavnih karakteristika u kontekstu suvremenih migracijskih kretanja u Europi. Zbog svog posebnog zemljopisnog položaja i dobre prometne povezanosti s različitim dijelovima kontinenta, RH se nalazi na jednom od glavnih smjerova međunarodnih nezakonitih migracija u Europi, na tzv. Balkanskoj ruti. Hrvatska stoga ima ulogu važne tranzitne zemlje za nezakonite migracijske tokove iz Jugoistočne Europe, Bliskog istoka te Središnje Azije na putu u zemlje Europske unije.

Pitanje nezakonitih migracija u Hrvatskoj se promatra u kontekstu njenog pristupanja Europskoj uniji i Schengenskom sporazumu. Relativno velika imigracija u EU može se objasniti društveno-ekonomskim nesrazmjerom sa zemljama u razvoju. Razlike u nadnicama, potrebe tržišta rada, kvaliteta života i sigurnost su čimbenici koji će nastaviti privlačiti imigrante. Drugi bitan aspekt koji utječe na trajnost i veličinu imigracija su raširene društvene, migrantske mreže u zemljama EU-a. U pokušajima kontrole neželjenih migracijskih tokova države članice EU-a sve češće provode restriktivne migracijske politike. U fokusu tih politika nalazi se sprečavanje nezakonitih migracija, a jedan od najvažnijih instrumenata njihove provedbe je upravljanje granicama. Schengenski sporazum iz 1985. g. osigurava jedan od temelja Europske unije – načelo slobodnog kretanja ljudi i dobara unutar njenih granica. Pored uklanjanja graničnih kontrola između zemalja potpisnica, sporazum predviđa i ujednačavanje vizne politike i politike azila te pojačanu kontrolu na vanjskim granicama EU-a. Kako je granica RH postala vanjska granica EU-a na njoj će se morati osigurati striktna kontrola kretanja ljudi, što će biti izuzetno zahtjevna zadaća. Također, budući da je Hrvatska postala državom članicom EU-a opravdanom se čini pretpostavka kako će se u budućim razdobljima povećati broj nezakonitih migranata kojima će naša država biti tranzitna točka na njihovom putu u druge države EU-a, prije svega bogate i razvijene zemlje Zapadne Europe poput Njemačke, Austrije i Italije.

Iako se u Hrvatskoj, za razliku od većine drugih europskih zemalja, migracijska kretanja još uvijek ne percipiraju kao važno društveno pitanje, možemo očekivati da će naša država sve češće biti zemlja odredišta kako zakonitih, tako i nezakonitih migranata. To je osobito važno, ako znamo da bi imigracija mogla ostvariti pozitivan učinak na izuzetno nepovoljne demografske trendove koji traju već desetljećima i ugrožavaju cjelokupni razvoj naše države. Činjenica da bi migranti mogli zaustaviti pad broja stanovnika i povoljno utjecati

na starenje stanovništva u Hrvatskoj nam govori o tome kolika je relevantnost istraživanja fenomena međunarodnih migracija i nezakonitih migracija kao njihovog sastavnog dijela.

U svom radu prikazat ću kretanja nezakonite migracije u RH u posljednjih nekoliko godina uspoređujući ih s kretanjima u zemljama regije i EU-a. Pritom ću se koristiti službenim podacima Ministarstva unutarnjih poslova RH o nezakonitim prelascima granice koji mogu služiti kao pokazatelj stope nezakonitih migracija. Kako bi pokazao da su nezakonite migracije u Hrvatskoj odraz suvremenih međunarodnih migracijskih tokova analizirat ću i nacionalnu strukturu nezakonitih migranata. Također, kroz analizu strateških dokumenata pokazat ću kakav je odnos hrvatske migracijske politike prema nezakonitim migracijama.

2. Određenje pojma međunarodnih nezakonitih migracija

Prvi problem s kojim se susreće svatko tko se bavi analizom nezakonitih migracija je svakako problem njihove definicije i s time povezan problem terminologije. Pojam nezakonitih migracija se prije svega odnosi na nezakonit ulazak migranata u stranu zemlju bilo zaobilaženjem granične kontrole bilo krivotvorenjem putnih isprava. Pritom treba istaknuti da su prema Mesiću nezakonite migracije povijesno gledano relativno mlad koncept jer zakonska ograničenja ulaska u stranu zemlju nisu ni postojala prije kasnog 19. st. kako u tradicijski imigracijskim državama Novog svijeta, tako ni u Europi (Mesić, 2002: 120). Međutim, nezakonite migracije se ne odnose samo na nezakoniti prelazak granice, već i na nezakoniti boravak u stranoj zemlji. Postoji velik broj osoba koji u stranu zemlju uđe na zakonit, dopušten način, ali kasnije ostane u toj zemlji boraviti bez odgovarajućih dozvola i isprava. Tipičan primjer takvog nezakonitog migranta je student koji je otišao na studij u stranu zemlju, gdje je ostao boraviti i nakon što mu je istekla studentska viza. Usporediva je situacija s nezakonitim migrantima koji su ušli u državu temeljem turističke vize ili pak s radnim migrantima koji nezakonito produže svoj boravak nakon isteka radne vize. Upravo je pitanje zapošljavanja nezakonitih migranata treća bitna odrednica definicije nezakonitih migracija i ujedno ona koje privlači najviše pozornosti u javnim raspravama o nezakonitim migracijama u zemljama odredištima tih migracijskih tokova. Njihovo uključivanje na „sivo“ ili „crno“ tržište rada nesumnjivo čini važan dio gospodarstva zemalja s visokim udjelom nezakonitih migracija[1].Veliki dio nezakonitih migracija se nedvojbeno odnosi na radne migracije. U potrazi za poslom i/ili boljim životnim standardom ljudi su često spremni napustiti svoje domovine i puno toga riskirati kako bi se preselili u novu zemlju, gdje vide svoju novu priliku. Pitanje uzroka međunarodnih nezakonitih migracija je suviše kompleksno da bi se na njega u potpunosti odgovorilo u ovakvom radu, ali jedan dio odgovora zasigurno leži u ekonomskom jazu između bogatih, razvijenih zemalja te siromašnih zemalja u razvoju. Dakle, možemo reći da su tri najvažnija aspekta nezakonitih migracija nezakoniti ulazak u stranu zemlju, boravak te zapošljavanje (Gregurović, 2011: 61).

[1]Više je razloga zbog kojih je rad nezakonitih migranata važan za zemlju odredišta, a jedan od njih je to što oni obično pristaju raditi neželjene i slabije plaćene poslove, čime popunjavaju slobodna mjesta na tržištu rada bitna za funkcioniranje cjelokupnog gospodarstva. S druge strane nezakoniti migranti obično primaju niske nadnice, čime se snižava cjelokupna cijena rada u toj zemlji, zbog čega gospodarstvo te zemlje u okruženju drugih tržišnih gospodarstva postaje konkurentnije.

Sljedeći važan problem u razumijevanju fenomena nezakonitih migracija je pitanje terminologije. Treba reći da u suvremenoj literaturi postoji nekoliko različitih termina i pojmova kojima se opisuje isti ili veći dio suvremenih migracijskih kretanja koji u ovom radu nazivamo nezakonite migracije. Pored ovog ustaljenog termina i njegove istoznačnice ilegalne migracije, koriste se i drugi podudarni termini kao što su neregularne (*irregular*), prikrivene (*clandestine*), neovlaštene (*unauthorised*) i migracije bez dokumenata *(undocumented)* (Bommes, Sciortino, 2011; Gregurović, 2011; Morehouse, Blomfield, 2011; CLANDESTINO Project, 2009). Terminologija fenomena nezakonitih migracija nije standardizirana na svjetskoj razini iz nekoliko razloga. Jedan od njih je to što se u različitim zemljama za isti fenomen koriste različiti nazivi. Osim razlika u jezičnim tradicijama pojedinih zemalja, bitan je faktor i kako njihovi i birokratski aparati drugih subjekata određuju naziv ovog fenomena. Primjerice u SAD-u je najrašireniji termin nezakonite migracije, dok se u institucijama UN-a češće koristi termin neregularne migracije (Morehouse, Blomfield, 2011: 4). Nijedan od ovih naziva zapravo nije odgovarajući i ne pokriva u potpunosti ovu raznoliku pojavu. Primjerice, nisu samo prikrivene migracije nezakonite jer, kako smo već rekli, nisu svi nezakoniti migranti ušli u stranu zemlju na „prikriven“, nedopušten način, već su i nezakoniti migranti oni kojima je istekla viza. Slično je i s terminom migracije bez dokumenata - značajan je broj onih koji posjeduju sve potrebne dokumente za ulazak u stranu zemlju, uključujući i dozvolu za boravak, ali se uključuju na tržište rada bez radne dozvole zbog čega oni također spadaju u kategoriju nezakonitih ili neregularnih migranata. S druge strane, korištenje termina nezakoniti ili ilegalni migrant samo po sebi predstavlja veliki moralni problem. Kritičari ovog termina navode da se njime krše elementarna ljudska prava jer stavljaju ljudska bića van zakona te stoga umjesto termina nezakoniti migrant predlažu politički korektnije opisne termine kao npr. migranti s neregularnim statusom. Bez obzira na sve gore navedene probleme terminološke prirode, zbog želje da se bavim sveobuhvatnošću ovog društvenog fenomena i ne manje važne potrebe za konciznošću i konzistentnošću u radu ću koristiti termine nezakonite migracije i nezakoniti migranti.

Terminološka zbrka u ovom području se ne reflektira samo na njihovu teorijsku eksplikaciju i deskriptivnu analizu, već ujedno predstavlja i metodološki problem za istraživače ovog fenomena. U raznim istraživanjima znanstvenici različito definiraju nezakonite migrante, što naravno i uvjetuje konačne kvantitativne rezultate takvih mjerenja. Ne postoji unificirana statistika nezakonitih migracija i svi su podaci dobiveni različitim istraživanjima, te su stoga teško i samo uvjetno usporedivi. Naravno, i sama priroda ovog

fenomena dodatno otežava njegovo istraživanje. Zbog očitih razloga nezakoniti migranti prolaze „ispod radara“ službenih statistika. Sukladno tome istraživači nezakonitih migracija se najčešće oslanjaju na procjene ovih „prikrivenih“ migracijskih tokova ili na parcijalne podatke koji su im dostupni kao npr. broj pokušaja nezakonitih prelazaka državne granice.

3. Čimbenici koji potiču nezakonite migracije

Međunarodne nezakonite migracije čine kompleksan društveni fenomen koji je gotovo nemoguće objasniti jednostranom uzročno-posljedičnom vezom. U suvremenoj literaturi postoje različita tumačenja uzroka nezakonitih migracija, ali većina njih se slaže u tome da nezakonite migracije treba proučavati u širem kontekstu općih međunarodnih migracija.

Velik dio teoretičara suvremenih međunarodnih migracija smatra da su„međunarodni migracijski tokovi rezultat složenog djelovanja potisnih i privlačnih čimbenika“ (Gregurović, 2011: 70). Prema teoriji privlačnih i potisnih čimbenika migracije su rezultat interakcije privlačnih (*pull*) sila zemlje odredišta i potisnih (*push*) sila zemlje podrijetla. Velik dio tokova suvremenih međunarodnih migracija se prema toj teoriji može objasniti nesrazmjerom u društveno-ekonomskom razvoju bogatih zemalja Sjevera/Zapada i siromašnih zemalja Juga/Istoka. Prema Waldingeru jaz između bogatih i siromašnih zemalja je toliki da „korist od migracije često nadmašuje njene troškove“ (Waldinger, 2010: 42). Privlačne čimbenike čine veće nadnice, bolje mogućnosti obrazovanja, bolji životni uvjeti, čist okoliš i sigurnost.

Drugi bitan aspekt koji utječe na veličinu i trajnost imigracija su raširene društvene migrantske mreže u zemljama odredištima. Prema Mesiću postojanje velikih migrantskih zajednica koje stvaraju „raznolike mreže za međusobnu pomoć i prihvat novih migranata“ doprinosi održanju migracijskih tokova, osobito u situaciji kada države pokušavaju ograničiti imigracije te zatvaraju svoje granice (Mesić, 2003: 344). Djelovanje migrantskih društvenih mreža potiče međunarodne migracije olakšavajući kretanje novim imigrantima čime se stvara jedna nova dinamika u migracijskim tokovima. Pokazalo se da nije jednostavno zaustaviti migracijske tokove kad se u njih uključe ovakve migrantske mreže.

Nezakonite migracije nastaju u interakciji ovih i drugih čimbenika koji potiču međunarodne migracije te restriktivnim djelovanjem država koje te migracije nastoje ograničiti. Mnoštvo je čimbenika koji utječu na pojavu nezakonitih migracija, a prema Gregurović neki od njih su „veličina migracijskih tokova, restriktivne regulacijske mjere, privlačnost neformalnoga gospodarskog sektora, geografska blizina zemalja podrijetla migranata te razvijenost krijumčarskih mreža“ (Gregurović, 2011: 70). Prema ovoj autorici nezakonito je zapošljavanje u južnoeuropskim zemljama poput Španjolske i Italije jedan od najvažnijih privlačnih čimbenika za nezakonite migrante koji čine značajan dio njihove populacije imigranata. Naime, u ovim i ostalim gospodarski razvijenim zemljama postoji stalna potreba za jeftinom i fleksibilnom radnom snagom koja proizlazi iz strukture njihovih

gospodarstava i stanja na tržištu rada. Prema mišljenju mnogih upravo su „snaga gospodarstva i dostupnost poslova za neovlaštene migrante ključni čimbenici koji određuju koliko će ovakvih migranata pokušati ući u europske zemlje“ (Morehouse, Blomfield, 2011: 3).

S jedne strane, dakle, postoje čimbenici koji snažno privlače nezakonite migrante, a s druge strane u zemljama odredištima postoji potreba da se tokove nezakonite migracije kontrolira i po potrebi ograniči. Prema Mesiću „sprečavanje ilegalnih migracijskih tokova“ se nalazi u fokusu suvremenih migracijskih politika europskih i tradicionalno imigracijskih zemalja te se stoga one usmjeravaju na sve veću kontrolu i nadzor granica kako bi ih učinili „nepropusnima za nepoželjne pridošlice“ (Mesić, 2003: 345). Prema mišljenju mnogih istraživača nezakonite migracije su same rezultat takvih restriktivnih politika (CLANDESTINO Project,2009;Futo, Jandl, Karsakova, 2005; Molodikova, 2011). Zakonska ograničenja ne mogu jednostavno i u potpunosti zaustaviti međunarodne migracijske tokove koji imaju vlastitu dinamiku u interakciji mnoštva gore navedenih čimbenika koji ih potiču. Dapače, pokazalo se da upravo zbog snažnog imigracijskog pritiska, restrikcije kretanja migranata u nekim slučajevima samo preusmjeravaju migracijske tokove u sferu nezakonitosti, čime se potiče razvoj kriminala. Migranti su tako primorani tražiti druge, neformalne kanale dolaska u zemlju odredišta, zbog čega se sve češće okreću krijumčarskim skupinama. Prema nekim istraživanjima „većina nezakonitih migranata danas pribjegava pomoći organiziranih krijumčara ljudi“ (Futo, Jandl, Karsakova, 2005: 44).

4. Nezakonite migracije u Europskoj uniji

Budući da se od osamdesetih godina 20.st. pitanje kontrole i regulacije imigracije našlo u fokusu migracijskih politika[2] razvijenih zemalja Europske ekonomske zajednice, a zatim i Europske unije, pokušaji sprečavanja nepoželjnih imigracija su se najčešće usmjerili na borbu s nezakonitim migracijama. Ranije su zapadnoeuropske zemlje provodile isključivo vlastite nacionalne migracijske politike koje su se razlikovale od države do države. Međutim, s napretkom procesa integracije država EEZ-a i kasnije EU-a dolazi i do usklađivanja njihovih migracijskih politika. Zajednička točka oko koje se usuglasila većina zemalja Zapadne Europe bio je upravo problem nezakonitih migracija. Prema Bommesu i Sciortinu razvoj zajedničkih kontrolnih mehanizama usmjerenih protiv nepoželjnih migracija je područje migracijskih politika gdje je postignut najveći konsenzus među zemljama članicama EU-a (Bommes, Sciortino, 2011: 11). Najvažniji korak u smjeru ujednačavanja njihovih migracijskih politika bio je Schengenski sporazum iz 1985. g. kojeg je potpisalo pet zapadnoeuropskih zemalja: Njemačka, Francuska, Nizozemska, Belgija i Luksemburg. Sporazum je stupio na snagu 1995. g. te su mu se kasnije priključile i ostale zemlje članice EU-a (izuzev Velike Britanije i Irske) te četiri članice Europske slobodne trgovinske zone: Švicarska, Norveška, Island i Lihtenštajn. Ovaj sporazum je postupno ukidao kontrole na međusobnim granicama navedenih zemalja čime se omogućilo slobodno kretanje ljudi i dobara unutar granica Europske unije. S druge strane, Schengenski je sporazum bio početak stvaranja onog što je kasnije „simbolički označeno pojmom »europske tvrđave«“(Mesić, 2003: 346).Prema Mesiću „»harmonizacija« migracijske politike praktički je značila primjenu oštrije kontrole na svim »vanjskim« granicama prema trećim zemljama“ (Mesić, 2003: 346). Dakle, zajednički cilj svih zemalja članica EU-a je zaustaviti nepoželjne migracijske tokove već na vanjskim granicama Europske unije. Budući da je borba s nezakonitim migracijama jedan od glavnih ciljeva zajedničke migracijske politike, izdvajaju se značajna sredstva i ulažu veliki napori u nadzor i upravljanje vanjskim granicama EU-a kako bi se spriječio sam dolazak nezakonitih migranata(CLANDESTINO Project,2009: 9). Upravo u tu svrhu osnovana je 2004. g. i Europska agencija za upravljanje operativnom suradnjom na vanjskim granicama država članica Europske unije (Frontex). Ova agencija koordinira operativnu suradnju država članica

[2]Migracijska politika je „skup smjernica, pravnih zakona i ostalih mjera koje donose državne vlasti, a koje izravno ili posredno utječu na kretanje i sastav migracijskih politika“ (Hrvatski enciklopedijski rječnik, 2002: 738).

EU-a i država nečlanica u upravljanju vanjskim granicama EU-a. Nadležnosti Frontex-a prelaze stoga same vanjske granice EU-a o čijoj sigurnosti brine daleko van njenog teritorija[3]. Prema podacima istraživačkog projekta CLANDESTINO vanjske granice se nalaze u fokusu mjera europskih zemalja usprkos činjenici da „većina neregularnih migranta uđe na teritorij EU-a zakonito i tek kasnije prekrši pravila boravka ili zapošljavanja“ (CLANDESTINO Project,2009: 19). Iako vjerojatno nije najefikasniji način kontrole i regulacije nezakonitih migracija, stvaranje »europske tvrđave« i zaustavljanje nezakonitih migranata već na vanjskim granicama EU-a postali su politički cilj mnogih.

Dakle, upravljanje granicama je jedan od najvažnijih instrumenata kontrole nezakonitih migracija u državama članicama Europske unije. Državna tijela koja nadziru granicu imaju za cilj zaustaviti nezakonite migrante u njenu prelasku, a u tome se bore i s organiziranim kriminalom, tj. sa skupinama koje se bave krijumčarenjem i trgovanjem ljudi. Strože kontrole ulaska u zemlju nedvojbeno povećavaju troškove nezakonitih migranata i zaustavljaju određen dio nezakonitih migranata u njihovom dolasku. Prema nekim podacima pojačane granične kontrole smanjuju uspješnost nezakonitih migracija i smanjuju profitabilnost krijumčarskih organizacija (Futo, Jandl, Karsakova, 2005: 38). Pokazalo se također da tokovi nezakonite migracije u Europskoj uniji reagiraju na promjene u upravljanju i nadzoru granica (Morehouse, Blomfield, 2011: 7). Naime, nezakonita migracija je iznimno dinamična pojava koja je podložna čestim promjenama i, pored ostalog, ovisi o ponašanju migranata i njihovih pomagača. Na njihovo djelovanje utječe čitav niz čimbenika poput zakona o migracijama i azilu, viznog režima i policijskih mjera, te sukladno tome nezakoniti migranti prilagođavaju svoje ponašanje i traže nove načine ulaska u zemlju mijenjajući svoje kretanje (Futo, Jandl, Karsakova, 2005: 40). Zbog toga se mijenjaju i ustaljene rute kretanja nezakonitih migranata, što je još jedan od razloga zašto je teško pratiti kretanje tokova nezakonitih migracija. Kako sam već ranije naveo, mnogi smatraju da je nezakonita migracija zapravo nadomjestak za ograničenje zakonitih migracija. U kontekstu restriktivnih migracijskih politika s jedne strane, i snažnog imigracijskog pritiska s druge strane, migranti pronalaze druge, nezakonite kanale ulaska u zemlju odredišta. Iskustva europskih zemalja

[3]Pokazalo se da EU nastoji proširiti migracijsku kontrolu izvan svojih granica stvarajući tzv. „buffer zonu“ za međunarodne nezakonite migracije u državama s kojima graniči. Takvu ulogu su prije integracije u EU igrale zemlje Srednje Europe, a danas to čine npr. države Jugoistočne Europe. Čimbenik geografske blizine je jedan od onih koji određuje tokove nezakonitih migracija. Zemlje koje se nalaze na rutama ovih međunarodnih migracija uvjetno možemo nazvati tranzitnim zemljama.

pokazuju da je jedna od posljedica rigorozne kontrole ulaska radnih migranata povećanje broja tražitelja azila (Mesić, 2003: 344). Mnogi kritiziraju stvaranje Schengenskog prostora radi nepropusnosti njegovih granica i ograničavanja slobodnog kretanja onima s druge strane granica Europske unije. Primjerice, jedna od istraživačica migracija iz Istočne Europe, Molodikova, ide toliko daleko u svojoj kritici da Schengen naziva novom „Željeznom zavjesom“ koja dovodi do „asimetričnih odnosa“ između europskih država (Molodikova, 2011: 130). Prema ovoj autorici pokušaji zatvaranja granica EU-a stvaraju iluziju kontrole migracija, a zapravo potiču nezakonite migracije, jer se sve države članice EU-a suočavaju sa starenjem stanovnišva zbog čega imaju potrebu za imigrantskom radnom snagom. Različiti istraživači nezakonitih migracija također smatraju da je sam pojam nezakonitih migracija politički i zakonski konstrukt (CLANDESTINO Project, 2009: 16; Molodikova, 2011: 133; Waldinger, 2010: 42). Primjerice Waldinger tvrdi da su upravo „bogate demokratske zemlje stvorile nezakonitog migranta“ zbog neuspjelih pokušaja zatvaranja svojih granica. Molodikova je pokazala relativnost definicije nezakonitih migracija na primjeru nezakonitih migranata iz Bugarske i Rumunjske u EU-u, koji su nakon što su te dvije države postale zemlje članice 2007.g. preko noći postali zakoniti migranti u drugim državama EU-a. Ovaj primjer još jednom pokazuje da su nezakoniti migranti politički i zakonski definirana kategorija ljudi.

Pitanje nezakonitih migracija predmet je brojnih javnih polemika i izvor mnogih političkih kontroverzi u zemljama EU-a u posljednjih tridesetak godina(Bommes, Sciortino, 2011: 11). U javnostima zapadnoeuropskih zemalja nezakonite se migracije sve češće percipiraju kao problem, što stvara politički pritisak da se zaustavi ili makar ograniči nezakonita imigracija. Prema jednom izvješću o nezakonitim migracijama u Europi, u javnosti je raširenо uvjerenje da one negativno utječu na imigracijska društva „potkopavajući vladavinu prava, potičući eksploataciju radnika, povećavajući siromaštvo (otimajući poslove domaćim radnicima ili povećavajući broj siromašnih u zemlji) i stvarajući pritisak na javne službe“(Morehouse, Blomfield, 2011: 2). Analiza politika zemalja članica EU-a je pokazala da se u posljednje vrijeme nezakonite migracije percipiraju ne samo kao prijetnja sustavima socijalne skrbi i nacionalnoj kulturi, već i kao prijetnja nacionalnoj sigurnosti (CLANDESTINO Project,2009: 18). Međutim, prema istom istraživanju, provođenje mjera takvih politika dovodi do stigmatizacije i kriminalizacije članova populacije nezakonitih migranata, što daljnje narušava njihov društveni položaj u zemljama odredištima. Naime, nezakoniti migranti se i inače susreću s marginalizacijom i društvenim isključivanjem, što se

najbolje očituje u ograničenom pristupu osnovnim javnim dobrima kao što su zdravstvo i obrazovanje. Budući da se sve češće tretiraju kao prijetnja nacionalnoj sigurnosti, nezakoniti migranti se u zemljama odredištima suočavaju sa sve sofisticiranijim oblicima kontrole i nadzora.

Upravo zbog problema povezanih sa socijalnom integracijom nezakonitih migranata bitno je proučiti kako se pojedine države članice Europske unije odnose prema nezakonitim migracijama unutar svojih granica. Dok o upravljanju nezakonitim migracijama na vanjskim granicama ove nadnacionalne zajednice država postoji kakav-takav konsenzus, politike pojedinih zemalja se različito odnose prema njima na unutarnjem planu. S jedne strane su nacionalne politike koje ublažavaju imigracijske kontrole kako bi dopustile većem broju migranata zakoniti ulazak ili provode uzastopne regulacijske programe, dok su s druge strane nacionalne politike koje provode izuzetno selektivnu imigraciju, pooštruju granične kontrole i nameću stroge kazne za imigracijske prekršaje, uključujući prisilno udaljavanje iz zemlje odredišta (Morehouse, Blomfield, 2011: 2). Prema mišljenju mnogih istraživača u kontroli nezakonitih migracija jednako važnu ulogu igraju i vanjska i unutarnja kontrola (Futo, Jandl, Karsakova, 2005: 39). Instrumenti unutarnje kontrole nezakonitih migracija su, primjerice, nadzor pristupa različitim ustanovama i javnim uslugama pomoću osobnih iskaznica čime se otežava boravak nezakonitih migranata. Također, postoje mjere koje otežavaju zapošljavanje nezakonitih migranata poput strogog kažnjavanja njihovih poslodavaca. Ograničenje pristupa tržištu rada je vrlo važna mjera u borbi s nezakonitim migracijama jer se s time smanjuje jedan od najvažnijih privlačnih čimbenika u zemlji odredišta.

U onim europskim državama gdje je u posljednje vrijeme zabilježen velik porast nezakonite migracije te niz s njom povezanih problema odlučuju se često za njenu regulaciju. Regulacija je „bilo kakav postupak kojim država nezakonito useljenim ili nezakonito nastanjenim državljanima treće zemlje dodjeljuje zakoniti položaj“ (Gregurović, 2011: 61). Uglavnom su to regulacijski postupci koji se provode u određenom, ograničenom vremenskom razdoblju i usmjereni su na posebnu kategoriju stranaca koji se nalaze u nezakonitom položaju. Takve regulacijske programe provodile su prije svega zemlje Južne Europe: Francuska, Italija, Španjolska, Grčka i Portugal (Mesić, 2003: 351). Među njima su i države koje imaju ozbiljne probleme s nezakonitom migracijom jer najveći broj nezakonitih migranata na putu u zapadnoeuropske zemlje ulazi u EU preko njihovih granica te ih stoga možemo nazvati tranzitnim zemljama. To su redom sredozemne države koje se nalaze na najvažnijim rutama međunarodnih nezakonitih migracija iz Afrike i Azije u Europu. Neke od

najznačajnijih ruta u Europi su Srednjo-mediteranska ruta iz Tunisa i Libije u Italiju i Maltu, Zapadno-mediteranska ruta iz Maroka i Alžira u Španjolsku te Istočno-mediteranska ruta iz Turske u Grčku (Morehouse, Blomfield, 2011: 9). Dakako, važne tranzitne zemlje međunarodnih nezakonitih migracija su i zemlje Jugoistočne Europe kroz čije teritorije prolazi tzv. Balkanska ruta. Iskustva južnoeuropskih zemalja s nezakonitim migracijama mogu stoga biti korisna i za Hrvatsku, pošto se ona nalazi na Balkanskoj ruti, a njene su granice odnedavno postale i vanjske granice Europske unije.

5. Migracijska kretanja u Hrvatskoj

Republika Hrvatska se zbog svog posebnog zemljopisnog položaja nalazi na raskrižju putova između istočne i zapadne te južne i sjeverne Europe. Preko teritorija Hrvatske prolaze neki od važnijih migracijskih tokova na kontinentu. U ovom radu razmatraju se prije svega tokovi međunarodnih nezakonitih migracija koji prolaze kroz RH i u tom smislu analizira se uloga i položaj naše države kao tranzitne zemlje migracijskih tokova iz Jugoistočne Europe, Bliskog istoka te Središnje Azije na putu u zemlje Zapadne Europe, bogate države članice Europske unije. Međutim, prije nego se fokusiramo na suvremene nezakonite migracije treba obratiti pažnju na stanje općih migracijskih i demografskih kretanja u hrvatskom društvu.

Povijesno gledano Hrvatska je bila tradicionalno emigracijska zemlja s negativnim migracijskim saldom. Migracijska kretanja u drugoj polovici 19. st. i prvoj polovici 20. st. obilježila je emigracija u Sjedinjene Američke Države, Kanadu, Australiju i južnoameričke države. Zemlje odredišta poslijeratne emigracije bile su, pored ovih tradicionalnih imigracijskih zemalja, sve češće razvijene europske države poput Njemačke i Austrije. S druge strane, u Hrvatskoj je postojala i snažna imigracija pretežito iz ostalih bivših jugoslavenskih republika. Najvažniji povijesni događaji ključni za oblikovanje suvremenih migracijskih trendova u Hrvatskoj i susjednim zemljama regije bili su raspad bivše države Jugoslavije i pad komunističkog režima te približivanje i integracija ovih država u Europsku uniju. Dok je slom komunističkog sustava u zemljama Istočne Europe utjecao na porast migracijskih kretanja iz tih država zbog ukidanja ograničenja slobode kretanja koje je postojalo za većinu njihovih državljana, raspad Jugoslavije je djelovao na drugačiji način, ali sa sličnim efektom. U bivšoj se Jugoslaviji naime dopuštala i kontrolirala privremena radna emigracija pa nije postojao sličan migracijski pritisak, ali je zato zbog oružanih sukoba došlo do značajnih nedobrovoljnih migracija. Raspad bivše države Jugoslavije proizveo je velik broj prognanika, izbjeglica i raseljenih osoba. Ratna zbivanja su prouzročila ne samo velika migracijska kretanja između zemalja bivše države, nego i kretanja prema zemljama zapadne i sjeverne Europe.

Što se tiče suvremenog demografskog razvitka Hrvatske, njegove osnovne značajke su: „smanjenje ukupnog broja stanovnika Republike, pad nataliteta, povećanje razine mortaliteta, koncentracija stanovništva u najvećim gradovima, dinamičniji razvoj litoralnog pojasa, ukupno starenje stanovništva, posebice ruralnih područja i mnoge druge značajke, koje proizlaze iz dosegnutog stupnja demografskog hrvatske populacije“ (Lajić, 2004: 171).

Negativan prirodni prirast i starenje stanovništva iznimno su važni pokazatelji negativnih demografskih trendova u Hrvatskoj koji utječu na ukupni društveni razvitak. Takvi negativni trendovi obilježavaju demografska kretanja u Hrvatskoj već nekoliko desetljeća. Oni svakako upućuju na potencijalno važnu ulogu imigracije u borbi s depopulacijom. Zajedno s pronatalitetnom politikom, aktivnija imigracijska politika mogla bi doprinijeti zaustavljanju smanjenja ukupnog broja stanovništva i njegovog starenja. Utjecaj imigracije u zemljama odredištima na gospodarski rast i razvoj je većinom pozitivan, a znatno doprinosi i pomlađivanju stanovništva. U tom kontekstu treba promatrati i probleme koje Hrvatska ima s s mirovinskim i socijalnim osiguranjem, zato što bi radni imigranti svojim radom i doprinosima pozitivno utjecali na hrvatski mirovinski sustav, kojemu već sada kronično nedostaje sredstava. Na hrvatskom tržištu rada ujedno se pojavljuje nesrazmjer između ponude i potražnje radne snage, odnosno domicilno stanovništvo nije zainteresirano za obavljanje onih poslova za kojima postoji potražnja. Ovaj problem se također može ublažiti dozvoljavanjem veće imigracije. U kontekstu pristupanja Europskoj uniji i slobodnijeg kretanja stanovništva u druge države, a osobito uzevši u obzir visoku stopu nezaposlenosti mladih, za očekivati je da će se Hrvatska suočavati i s emigracijom visoko kvalificirane radne snage. Tzv. „odljev mozgova“ predstavlja potencijalno veliki problem za zemlju porijekla, budući da uzrokuje gubitak resursa uloženih u obrazovanje radne snage jer emigranti sa sobom odnose znanja, sposobnosti, iskustva i socijalni kapital koji posjeduju. Cilj svake države bi stoga trebao biti zadržati u čim većem broju domaće stručnjake, poticati na povratak one koji su otišli te privući novu visoko kvalificiranu radnu snagu iz drugih zemalja. Ovi i drugi problemi prepoznati su i u hrvatskim strateškim dokumentima, pa se tako u Strategiji migracijske politike RH za 2006./2007. godinu navodi da je „neophodno odrediti migracijsku politiku, kojom će Republika Hrvatska planski, smisleno i organizirano upravljati migracijskim kretanjima na svome području te osobito omogućiti svome gospodarstvu priljev neophodne kvalificirane radne snage, koju nije moguće pronaći na domaćem tržištu rada“ (Hrvatski sabor, 2005: 27).

U strategiji je također prepoznato da je potrebno unaprijediti integraciju stranaca-doseljenika u hrvatsko društvo, osobito u kontekstu hrvatskog pristupanja Europskoj uniji. Nesumnjivo je da ovim važnim događajem Hrvatska postaje sve zanimljivije odredište, kako onim strancima koji u Hrvatskoj vide mogućnost za pronalaženje zaposlenja, tako i onima koji su na putu u neku od država zapadne Europe te će stoga migracijska kretanja u našoj zemlji uskoro dobiti na važnosti. Pretpostavlja se da će Hrvatska postati zemlja odredišta za

veći broj kako zakonitih, tako i nezakonitih migranata. Prema Obadiću moguće je očekivati povećanje useljavanja iz zemalja Istočne i Jugoistočne Europe te Azije, a sukladno iskustvima drugih europskih zemalja za pretpostaviti je da će „dio takvih imigranata vjerojatno biti ilegalni imigranti, kojima će Hrvatska predstavljati tranzitnu državu prema bogatijim članicama Unije“ (Obadić, 2008: 101). Projekcije pokazuju da će gotovo cijela Europa biti imigracijsko područje u koje će dolaziti radni migranti iz područja s visokom nezaposlenosti ili s niskim nadnicama, tako da bi i Hrvatska u sljedećim desetljećima trebala imati pozitivan migracijski saldo, iako ukupni migracijski saldo ne predstavlja velik dio u ukupnom hrvatskom stanovništvu (Obadić, 2008: 104). Prema Nejašmiću „u razdoblju 2011.-2021. možemo računati na izjednačen ulaz/izlaz, tj. na nultu migracijsku bilancu“, dok za razdoblje 2021.-2031. možemo očekivati pozitivnu migracijsku bilancu, „između pet i deset tisuća godišnje“, a migracijski tokovi se mogu očekivati pretežito iz zemalja Istočne Europe, Moldavije, Ukrajine i Bjelorusije, kao i iz dijelova bivše Jugoslavije (Nejašmić, 2012: 7). Dakle, prema projekcijama, imigracija bi u Hrvatskoj mogla usporiti smanjenje ukupnog broja stanovništva, demografski proces koji napreduje već desetljećima i prijeti ostaviti posljedice na cjelokupni društveni razvitak naše zemlje. Zbog svih ovih razloga očito je da Hrvatska treba voditi proaktivniju imigracijsku politiku kako bi bolje upravljala migracijskim tokovima u svrhu ispunjenja nacionalnih interesa.

6. Nezakonite migracije u Hrvatskoj

Tokove nezakonitih migracija u Hrvatskoj treba proučavati u okviru tokova općih međunarodnih migracija i u širem međunarodnom kontekstu. U tom smislu najvažniji je događaj pristupanje Hrvatske Europskoj uniji i najavljeni skori ulazak u Schengenski prostor. Granice RH su postale i vanjske granice EU-a, a zbog specifičnog zemljopisnog položaja i dobre prometne povezanosti uloga naše države u zaustavljanju nezakonitih migracija na vanjskim granicama Unije bit će velika. Može se očekivati da će to biti zahtjevna zadaća, budući da je RH ujedno i članica EU-a s najduljom vanjskom kopnenom granicom (1377 kilometara), duljom i od granica Finske (1340 km) i Grčke (1248 km). Kroz teritorij Hrvatske prolaze tri važna paneuropska željeznička koridora (X, Vb, Vc). U istočnoj su Hrvatskoj važni riječni i kopneni putovi te križanja međunarodnih prometnih pravaca od istoka prema zapadu, kao i od sjevera prema Jadranu. Primorska Hrvatska ima važan prometni položaj zbog neposredne granice s Slovenijom i Italijom i dobre prometne povezanosti preko tranzitnih i trgovačkih luka. O prometnom značaju naše države i veličini migracijskih tokova koji prolaze kroz nju govori i podatak da je granica između Slovenije i Hrvatske u 2011. godina imala promet od preko 47 milijuna putnika i 21 milijuna vozila, što ju je činilo vanjskom kopnenom granicom EU-a s najvećim prometom (FRONTEX, 2012: 5). Uzevši sve ovo u obzir jasno je da je Hrvatska važno tranzitno područje za ovaj dio Europe, a kao i u drugim zemljama tranzita pojavljuju se problemi sa svim oblicima krijumčarenja i organiziranim kriminalom. Zbog svih ovih razloga Hrvatska se nalazi na Balkanskoj ruti međunarodnih nezakonitih migracija koja povezuje zemlje Jugoistočne Europe s razvijenim državama Zapadne Europe. RH za sada ima pretežito ulogu tranzitne zemlje za nezakonite migrante uglavnom iz država Jugoistočne i Istočne Europe, ali i s Bliskog istoka i Središnje Azije.

Kako smo već rekli, nezakonite migracije su kompleksan društveni fenomen kojeg je izuzetno teško pratiti i istraživati. Zbog prirode ove pojave ne postoje točni kvantitativni podaci o broju nezakonitih migranata, već se možemo oslanjati samo na procjene temeljene na dostupnim podacima. Prema istraživaču nezakonitih migracija Jandlu podaci o registriranim nezakonitim prelascima granice mogu biti pokazatelj opće stope nezakonite migracije (Jandl, 2004: 2). Zato ćemo se za potrebe ovog rada u određenju veličine tokova nezakonitih migracija u RH koristiti nama dostupnim podacima o broju sankcioniranih stranih državljana zbog nezakonitog prelaska državne granice. Prema podacima Ministarstva unutarnjih poslova RH broj nezakonitih prelazaka državne granice počeo se povećati od 1996. godine (3200) nadalje, da bi svoj vrhunac dostigao 2000. godine (24 180), nakon čega se

uskoro počeo smanjivati (Božić, 2007: 29). Prema Jandlu takva kretanja nezakonitih migracija u Hrvatskoj odgovaraju i situaciji u drugim državama srednje Europe, gdje je također 2000. godine registriran najveći broj nezakonitih migranata, a u sljedećih nekoliko godina zabilježen pad (Jandl, 2007: 296). U 2002. godini broj procesuiranih osoba zbog nezakonitog prelaska granice je pao na 5861, a 2003. g. na 4214. Broj stranaca koji su pokušali nezakonito ući te kraće vrijeme ostati ili proći kroz Hrvatsku sljedećih godina nastavio je padati i 2009. godine je iznosio samo 1500 (Hrvatski sabor, 2013: 5). Nekoliko je čimbenika utjecalo na pad broja nezakonitih migranata tih godina, a najvažniji među njima je bio veća učinkovitost pri osiguranju državnih granica u cjelokupnoj regiji (Jandl, 2007: 296; Božić, 2007: 29). Tome je doprinijela i bolja suradnja sa susjednim državama, Bosnom i Hercegovinom te Srbijom i Crnom Gorom, a i općenito je smanjen broj nezakonitih migracijskih kretanja u državama jugoistočne Europe (Hrvatski sabor, 2005: 20). Međutim, od 2009. godine ponovno dolazi do porasta broja nezakonitih prelazaka granice pa je tako 2010. godine zabilježeno 1948 nezakonitih prelazaka, a 2011. g. njih 3641, što je porast od gotovo 78% u odnosu na prethodnu godinu (Hrvatski sabor, 2013: 5). Prema posljednjem izvješću MUP-a takav trend se nastavio i u 2012. g. u kojoj je sankcionirano 6839 stranih državljana zbog nezakonitog prelaska državne granice, što je također izuzetno visok porast (MUP, 2013: 129). Prema istim podacima najviše takvih prekršaja zabilježeno je na području policijske uprave zagrebačke (2079 ili 30,4%) i vukovarsko-srijemske (1139 ili 16,5%) (MUP, 2013: 129). Nezakoniti migranti u našu državu najčešće uđu s teritorija Srbije ili Bosne i Hercegovine da bi kroz kontinentalnu Hrvatsku nastavili svoj put u Sloveniju.

Što se tiče nacionalne strukture nezakonitih migranata u prvoj polovici proteklog desetljeća najčešće su u nezakonitom prelasku hrvatske granice zaticani državljani iz nama susjednih država, Srbije i Crne Gore (pretežito etnički Albanci s Kosova), Albanije, Bosne i Hercegovine, Makedonije, iz zemalja Istočne Europe poput Rumunjske i Moldavije, ali i iz azijskih država kao što je Iran (Hrvatski sabor, 2013: 20). Međutim, na posljednje migracijske tokove nezakonitih migracija u Hrvatskoj izravno su utjecali recentni politički i oružani sukobi u zemljama porijekla iz Središnje Azije i Afrike. Među sankcioniranim nezakonitim migrantima u 2012. g. najveći je broj onih iz Afganistana, Somalije, Alžira i Sirije. Iako ima i onih iz Bosne i Hercegovine, Kosova, Albanije i Srbije, njihov udio u nacionalnoj strukturi nezakonitih migranata je značajno manji nego u prvoj polovici proteklog desetljeća kada su bili najbrojniji. Dio je to općeg trenda i rezultat posljednjih političkih događaja koji su odredili tokove nezakonitih migracija u Europi zadnjih nekoliko godina. Prema usporedivim

podacima za Europsku uniju, glavne zemlje porijekla nezakonitih migranata su Afganistan, Albanija, Palestina i Somalija (Morehouse, Blomfield, 2011: 8).

S nezakonitim migrantima često se u javnosti povezuju i azilanti, odnosno osobe koje traže azil. Međutim, važno je razgraničiti te dvije po svojoj prirodi različite kategorije stranih državljana. Tražitelji azila su prisilni migranti kojima je potrebna međunarodna zaštita jer su zbog osnovanog straha od proganjanja zbog svoje rase, vjere, nacionalnosti, pripadnosti određenoj društvenoj skupini ili političkog mišljenja bili primorani napustiti zemlju porijekla. Pravo na azil je međunarodna pravna kategorija koja obvezuje države na pružanje zaštite. Međutim, problem je u tome što često dolazi do zloupotrebe ovog prava. Naime, tražitelji azila mogu i nakon nezakonitog ulaska u stranu državu tražili azil. Dio nezakonitih migranata, koji su inače ekonomski ili radni migranti, zloupotrebljava pravo na azil, predaje zahtjev za azilom i prije okončanja postupka napušta državu. Važno je reći da nisu svi nezakoniti migranti tražitelji azila, niti su svi tražitelji azila nezakoniti migranti. Ipak, iskustva drugih europskih zemalja su pokazala da je jedna od posljedica rigorozne kontrole ulaska radnih migranata povećanje broja tražitelja azila. Migracije tražitelja azila su stoga često dio prikrivenih migracijskih tokova i povezane su s nezakonitim migracijama. Stoga nam podaci o broju tražitelja azila mogu posredno govoriti i o kretanjima nezakonitih migracija. Posljednjih godina uočljiv je trend povećanja broja tražitelja azila u Hrvatskoj. Prema podacima UNHCR-a njihov broj se s 162 u 2004. godini povećao na 290 u 2010. godini (UNHCR, 2013: 2). Sljedeće je godine pak zabilježen dramatičan rast broja tražitelja azila na 807, a njihov broj je 2012. godine dosegnuo dosad rekordnu razinu od 1193 zahtjeva. Također, čini se da se trend nastavio i u tekućoj 2013. godini jer je u prvoj polovici godine zabilježeno već 767 tražitelja azila. Sudeći prema ovom trendu Hrvatska postaje sve privlačnija zemlja odredišta tražitelja azila, a dio njih ulazi u Hrvatsku na nezakonit način i sastavan je dio tokova međunarodnih nezakonitih migracija.

U kontekstu projekcija o budućim migracijskim kretanjima u sljedećim razdobljima i uočenog trenda porasta značaja nezakonitih migracija, važno je obratiti pažnju na hrvatsku migracijsku politiku. Migracijska politika se definira prije svega u nacionalnim strateškim dokumentima i zbog toga ćemo ovdje proučiti neke od njihovih najvažnijih odredbi koje se odnose na nezakonite migracije.

U Strategiji migracijske politike Republike Hrvatske za 2006./2007. godinu navodi se da je jedan od ciljeva migracijske politike sprečavanje nezakonitih migracija. Prepoznaje se

njihova rastuća uloga u suvremenim međunarodnim migracijskim kretanjima te se stoga ističe „potreba nadzora migracijskih kretanja kroz mjere kojima će se promicati zakonite migracije“ i „mjere kojima će se sprečavati nezakonite migracije, trgovanje ljudima i krijumčarenje“ (Hrvatski sabor, 2005: 5). To bi se trebalo provoditi kroz politiku viza, razmjenu informacija, suradnju i koordinaciju između državnih tijela, upravljanje granicama, međunarodnu i regionalnu suradnju policija, kazneno pravo i pravno uređenje problematike stranaca te pitanje readmisije. U ovoj strategiji jasno se vidi da se hrvatska migracijska politika kreira u kontekstu priključenja naše države Europskoj uniji. U tom smislu u strategiji se prikazuju „ishodišta strategije za zajedničku migracijsku i politiku azila u Europskoj uniji“ pa se između ostalog navodi i ocjena Europskog parlamenta i Europske komisije da „veći prioritet pri postavljanju budućih ciljeva treba dati integraciji zakonitih migranata, budući da je ogroman porast trgovanja ljudima i nezakonitih migracija usko povezan s nepostojanjem zakonitih načina koji bi omogućili migrantima ulazak na europsko tržište rada“ (Hrvatski sabor, 2005: 6).

Jedan od prioriteta Migracijske politike Republike Hrvatske za razdoblje 2013.-2015. godine je „identificiranje zajedničkih interesa s trećim državama i razvijanje migracijskih profila trećih država s ciljem razvoja kooperativne imigracijske politike, posebice u području borbe protiv neregularnih migracija (putem razvoja politike upravljanja granicom te kroz upotpunjavanje readmisijskih i viznih sporazuma)“ (Hrvatski sabor, 2013: 7). Također, jedno od važnijih područja provedbe ove migracijske politike su neregularne, odnosno nezakonite migracije. U tom dijelu istaknut je porast nezakonitih migracija u posljednjih nekoliko godina te izmijenjena struktura nezakonitih migranata o kojima sam prethodno govorio. Prema ovom dokumentu „najučinkovitiji alat i instrument za suzbijanje neregularnih migracija“ jest „dosljedna primjena readmisijskih sporazuma“ (Hrvatski sabor, 2013: 19). Iako se ističe da odgovornost za stanje nezakonitih migracija na vlastitom teritoriju leži na svakoj pojedinoj državi, ipak se utvrđuje da bez suradnje država iz regije ne može biti ozbiljnih pomaka u rješavanju problema nezakonitih migracija.

Možemo zaključiti da je hrvatska migracijska politika na tragu drugih restriktivnih migracijskih politika država članica Europske unije. Njene bitne odredbe pokazuju usredotočenost na sprečavanje nezakonitih migracija kroz upravljanje granicama i primjenu readmisijskih sporazuma. Mala ili nikakva pozornost je posvećena uzrocima međunarodnih nezakonitih migracija i njihovom preusmjeravanju u područje zakonitosti. Sudeći prema ovoj migracijskoj politici teško je za očekivati da će imigracija značajnije utjecati na izrazito

nepovoljne demografske trendove u Hrvatskoj, bez obzira na postojeći migracijski pritisak i potencijal.

7. Zaključak

U radu sam prikazao neke od najvažnijih karakteristika suvremenih nezakonitih migracijskih kretanja u Hrvatskoj. Osobito sam istaknuo ulogu RH kao tranzitne zemlje međunarodnih migracijskih tokova iz Jugoistočne Europe, Središnje Azije i Bliskog istoka u smjeru zemalja članica EU-a, bogatih i razvijenih država Zapadne Europe. Pokazao sam na koji način specifični zemljopisni položaj Hrvatske i njena dobra prometna povezanost s drugim dijelovima kontinenta utječu na veličinu i smjer migracijskih kretanja preko njenog teritorija. Na temelju podataka o broju nezakonitih prelazaka državne granice RH uočio sam trend povećanja broja nezakonitih migranata od 2009. godine nadalje. O porastu nezakonitih migracija posredno govori i trend povećanja broja tražitelja azila. Analizom nacionalne strukture nezakonitih migranata pokazao sam da su nezakonite migracije u našoj državi odraz suvremenih međunarodnih migracijskih tokova i trendova.

Proučavajući odredbe strateških dokumenata koji definiraju hrvatsku migracijsku politiku zaključio sam da je ona na tragu drugih restriktivnih migracijskih politika zemalja članica EU-a.Jedan od ciljeva hrvatske migracijske politike je sprečavanje nezakonitih migracija, a najvažniji instrumenti njene provedbe su upravljanje granicom i primjena readmisijskih sporazuma s drugim državama. U nedostatku proaktivne imigracijske politike teško se može očekivati da će imigracija u budućim razdobljima moći bitnije utjecati na postojeće negativne demografske trendove. Međutim, projekcije i predviđanja demografa govore u prilog tezi da će Hrvatska biti sve češće zemlja primitka kako zakonitih, tako i nezakonitih migranata.

Na privlačnost RH kao zemlje odredišta nedvojbeno će utjecati i njeno pristupanje Europskoj uniji i Schengenskom sporazumu. U tom kontekstu važna zadaća naše države će biti sprečavanje nezakonitih migracija na vanjskim granicama EU-a. Međutim, restriktivne mjere koje zajednički provode europske države neće ukloniti temeljne uzroke međunarodnih migracija. Vjerojatno je da će se migracijski pritisak nastaviti, sve dok postoji toliki društveno-ekonomski jaz između razvijenih europskih zemalja i zemalja u razvoju iz drugih dijelova svijeta. Stoga možemo očekivati da će nezakonite migracije igrati značajnu ulogu u budućim migracijskim kretanjima u Europskoj uniji, uključujući i Hrvatsku.

Literatura

Bommes, M., Sciortino, G.(2011) Irregular migration as a structural phenomenon. U: Bommes, M., Sciortino, G. (ur.)*Foggy Social Structures: Irregular Migration, European Labour Markets and the Welfare State.* Amsterdam: Amsterdam UniversityPress.

Božić, S. (2007) Strengthening cross-border cooperation in the Western Balkan regarding migration management – Croatia. U: Petronijević, V. (ur.) *Migration Flows in Southeast Europe, a Compendium of National Perspectives*. Beograd: Grupa 484.

CLANDESTINO Project, Final Report (2009) Undocumented Migration: Counting the Uncountable. Data andTrendsAcross Europe. URL: http://www.epim.info/wp-content/uploads/2011/01/clandestino-final-report_-november-2009.pdf(10.9.2013.)

FRONTEX (2012) Western Balkans Annual Risk Analysis 2012. URL: http://www.frontex.europa.eu/assets/Publications/Risk_Analysis/WB_ ARA_2012.pdf (23.9.2013.)

Futo, P., Jandl, M., Karsakova, L. (2005) Illegal Migration and Human Smuggling in Central and Eastern Europe. *Migracijske i etničke teme* 21 (2005), 1-2: 35–54.

Gregurović, S. (2011) Obilježja migracijskih tokova i integracija novih imigrantskih grupa na tržištu rada u južnoeuropskim zemljama članicama Europske unije. *Migracijske i etničke teme* 27 (2011), 1: 57–75.

Hrvatski sabor (2005) Strategija migracijske politike Republike Hrvatske za 2006./2007. godinu.URL: http://www.vlada.hr/hr/content/download/7424/61871/file/127-02.pdf (22.9.2013.)

Hrvatski sabor (2015) Migracijska politika Republike Hrvatske za razdoblje 2013.-2015. godine. URL: http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2013_03_27_456.html (23.9.2013.)

Jandl, M. (2004) The Estimation of Illegal Migration in Europe.*Studi Emigrazione/ Migration Studies*XLI (153): 141-155.

Jandl, M. (2007) Irregular Migration, Human Smuggling, and the Eastern Enlargement of the European Union. *International Migration Review* 41, 2: 291–315.

Lajić, I. (2004) Noviji razvoj stanovništva Hrvatske – regularno i neregularno kretanje stanovništva. *Migracijske i etničke teme* 20 (2004), 2-3: 171–185.

Matasović, R., Jojić, Lj. (ur.)(2000) *Hrvatski enciklopedijski rječnik*. Zagreb: Novi Liber.

Mesić, M. (2002) *Međunarodne migracije: tokovi i teorije*. Zagreb: Filozofski fakultet, Zavod za sociologiju.

Mesić, M. (2003) Harmonizacija europske migracijske politike: neuspjeh politika imigracijske kontrole sedamdesetih i osamdesetih godina 20. stoljeća. *Migracijske i etničke teme* 19 (2003), 4: 343–361.

Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske (2013) Statistički pregled temeljnih sigurnosnih pokazatelja i rezultata rada u 2012. godini. URL: http://www.mup.hr/UserDocsImages/statistika/2013/statistika2012.pdf (23.9.2013.)

Molodikova, I. (2011) "Migratory Processes in Europe: evolution of the migratory interactions between the EU and Central and Eastern European countries" (Some conclusions on the International Conference in Odessa, 24-25 September 2010). *Migracijske i etničke teme* 27 (2011), 1: 123–140.

Morehouse, C., Blomfield, M. (2011) *Irregular Migration in Europe.* Washington, DC: Migration Policy Institute.

Nejašmić, I. (2012) Posljedice budućih demografskih promjena u Hrvatskoj. *Acta Geographica Croatica*, 38 (2010.–2011.), 1–14.

Obadić, A. (2008) Kretanje hrvatske ponude rada i njen utjecaj na migracijske tijekove. *Migracijske i etničke teme* 24 (2008), 1-2: 91–108.

UNHCR (2013) Statistical Summary on Asylum Seekers in Republic of Croatia 2004-2013. URL: http://www.unhcr.hr/images/stats/Asylum_Total.pdf (23.9.2013.)

Waldinger, R. (2010) Unacceptable realities: public opinion and the challengeof immigration in a Franco-American comparison. U: Audebert, C., Doraı¨, M. (ur.) *Migration in a Globalised World: New Research Issues and Prospects.* Amsterdam: Amsterdam University Press.

Sažetak

U radu se prikazuju suvremena nezakonita migracijska kretanja u RH u kontekstu međunarodnih migracijskih tokova. Kreće se od problema definicije nezakonitih migracija i prikaza najvažnijih čimbenika koji utječu na ovaj fenomen. Zatim se analiziraju tokovi nezakonitih migracija u Europskoj uniji, a najviše pažnje pridaje se europskim restriktivnim migracijskim politikama koje su usmjerene na upravljanje migracijama i sprečavanje nezakonitih migracija, a realiziraju se putem upravljanja vanjskim granicama EU-a. U tom smislu ističe se uloga i značaj RH kao tranzitne zemlje međunarodnih nezakonitih migracija. Pritom se prikazuju i suvremena demografska i migracijska kretanja u RH te se analiziraju odredbe hrvatske migracijske politike koje se odnose na nezakonite migracije. Proučavajući podatke o nezakonitim prelascima državne granice uočava se trend porasta nezakonitih migracija.

Ključne riječi: nezakonita migracija, migracijska politika, Hrvatska, EU, Schengenski sporazum